

Sjöhistoriskt forum Lidköping 24-25 april 2026

Långlivade båtar och listiga unga skutseglare

Referat: Karin Askberger, NAV*

*NAV-industrihistoria och arbetslivsmuseer i Väst

Sjöhistoriska museet bjuder varje år in till Sjöhistoriskt forum, en träff för alla med anknytning till det flytande kulturarvet. Enligt en färsk inventering finns det i dag 200 (större) traditionsfartyg som ännu flyter. Vår egen förening NAV, har ett stort antal medlemmar som är inräknade i dessa. Lidköping hade valts till årets mötesplats, kanske främst för att hedra Sveriges äldsta fartyg, vännergaleasen Mina. I år fyller Mina 150 år. Hon ligger förtöjd i Lidan och längtar efter föryngring.

Ombord på Mina. Molly Olofsson Ängbring och t h Amanda Klingberg. Båda kvartermästare på T/S Westkust. Foto: Karin Askberger

Ombord på Mina. F v: Lars-Göran Nilsson, Minas Vänner, tillsammans med Stina Trotzig, Emanuel Malm och Måns Ornbrandt, segelskutan Ariel. Foto: Karin Askberger

Föryngring och uppmuntran till att våga ta steget att bli skutseglare belystes genom flera intressanta föredrag under den första dagen. Bland annat berättade de två 15-åriga tjejerna, Molly och Amanda, om "Orust tall ship academy". Det är en utbildning för 13-17-åringar på tremastskonaren T/S Westkust som innehåller sammanlagt 14 seglingsdagar samt teori. Båda är nu utbildade kvartermästare, en på fördäck och en vid mesanmasten. Vid studiebesöket på Mina gick de direkt fram och kollade in fördäck och riggen. "Det är roligt och svårt på fördäck för det händer en massa

saker samtidigt”, sa Molly. ”Men det är en häftig känsla att lyckas hissa alla fyra försegel SAMTIDIGT.”

En bredd av båtar var representerade på forumet. Från ångbogseraren Rex och turistbåten Sola III, till minsveparen M22 konstruerad av Jack Iversen, ångbåtar, seglande fartyg och fiskebåtar. En grupp som höll tätt ihop var fyra före detta varvsarbetare från Varvshistoriska föreningen i Göteborg. Här talar vi om arbetare som kunde bygga en tank, från svetsning av plåt till manövrering av kranen högt uppe i luften. ”Om någon frågat mig i dag skulle jag med glädje sätta mig där uppe igen!”, sa en av damerna.

Tv: Sola III i Djurgårdsbrunnskanalen. Ägare: Dan Hedegren, Karlstad.
Th: Representer för Varvshistoriska föreningen Göteborg.
Foto: Karin Askberger

Atene, Westkust, Kvarnsita, Astrid Finne, Ingo, Mandalay.

”Ungdomar vid rodet” är en annan utbildning, i regi av Maritimt i Väst, för åldrarna 15-25 år. Sex västkustskutor – Ingo, Kvarnsita, Mathilda, Atene, Mandalay och Astrid Finne - är anslutna till projektet som syftar till att ge unga på Västkusten praktisk seglingserfarenhet och sjömanskap. Eleverna blir godkända instruktörer som sedan kan mönstra på på andra skutor. Problemet är att det behövs flera båtar igång för rekryteringen. Tjejerna är i majoritet på båda projekten.

Ytterligare ett ungt perspektiv gavs när besättningen på segelskutan Ariel steg upp på scenen. Efter att ha legat upplagd under fem år skedde ett underverk för detta fartyg som är byggt i norska Molde 1917. Ett gäng ungdomar råkar gå förbi Beckholmen i Stockholm och tycke uppstår. (Ungefär så var det.) Nu har Föreningen Segelfartyget Ariel fått nytt liv. Ungdomarna som tagit över har segelerfarenhet från Kryssarklubbens båtar – men inte av ägande. "Vad börjar man med? Vi började med att slipa och slipa. Sen hade vi en massa möten, det är vi bra på."

Föreningen segelfartyget Ariel.

F v: Emanuel Malm, Måns Ornbrandt, Stina Trotzig. Foto: Karin Askberger

Deltagarna på Sjöhistoriskt forum fick vara med om en déjà vu i den följande berättelsen. Det var midsommar 2025 och ungdomarna skulle ut på sin första segling med Ariel. Först skulle de bara ta sig ut genom ett långt sund, cirka 300 meter brett, innan skärgården låg öppen. "Vi var optimister. Vi seglar ut, sa vi. Glada i hågen!"

Alla som stagvänt en skuta vet hur omständligt det är och hur trögt fartyget vänder. Men ungdomarna hade bestämt att segla så nu gjorde de slag efter slag i sundet. Men någon råkade titta ner i salongen och upptäckte vatten på durken – hon läcker! – och det blev allmänt kaos. Var är pumparna? Det visade sig att ett drev hade släppt på babords sida, där var en stor springa. Emanuel Malm beskrev hur han då tillverkade en träbit och på rätt kryssbog klättrade ut på sidan med den. Efter några försök lyckades han spika fast biten. Skutan blev tät och kryssandet fortsatte.

"Till slut ringde min mamma och frågade vad vi höll på med", berättade Stina Trotzig. "Mamma hade sett alla våra slag på mobilen." Allt slutade ändå bra. De kom ut i skärgården och midsommaraftonen blev lyckad. Sammantaget hade de gjort 35 slag.

Ariels berättelse var uppfriskande för – de övervägande äldre – entusiasterna på forumet. Särskilt slutklämmen: "Kanske är vi unga och dumma, som inte vet hur problemen ska lösas – men VI LISTAR UT DET!"

Andra dagen ägnades åt studiebesök. Kållandsö Varv är ett mindre varv med egen torrdocka där både segelfartyg i trä och ångbåtar med stålskrov repareras. Här mötte bröderna Tomas och Per Jonsson upp och berättade varvets osannolika historia. Farfar och hans bror ville beställa tre skutor på Sjötorp men det var för dyrt, tyckte de. "Vi kanske ska försöka bygga själva?" Sagt och gjort. De byggde tre båtar – Greta, Molly och Lilly – direkt på backen. Detta hände på 1930-talet och var starten. I dag är varvets kompetens unik och stort efterfrågad. "Så länge det finns vatten finns det jobb för oss."

Per Jonsson, Kållandsö Varv. Foto: Karin Askberger

Tore Blom, Rubens Maskinhistoriska Samlingar. Foto: Karin Askberger

Sista anhalt var Rubens Maskinhistoriska Samlingar utanför Götene. Tore Blom som ärvt sin fars maskinintresse, har i dag en jättehall fylld med lokomobiler, ångvältar, traktorer och fartygsmaskiner. Tore är samlare uti fingerspetsarna och berättar gärna om hur själva fyndet har gått till. "Jag kan ha sett en maskin i en lada och frågat bonden men fått nej. Då väntar jag." Hela världen är hans fält och det kan gå decennium mellan första förfrågan till att han till slut får köpa maskinen. "Neej, inte en maskin till", säger frugan då.

Sjöhistoriskt forum 26

Genomfördes i samarbete med Vänermuseet och Vänergaleasen Minas vänner. Med stöd från Sjöhistoriskas Vänner. Vårdar var Fredrik Blomqvist och Karolina Matts, Sjöhistoriska museet i Stockholm.